

Sigita Astikienė – Vytauto Didžiojo universiteto etnologijos ir folkloristikos magistrė.

Adresas: Jaunimo g. 7–13, LT-20155 Ukmergė.

Tel. +370 ~ 670 491 88.

El. paštas: sigita.astikiene@gmail.com.

Sigita Astikienė – MA in Ethnology and Folkloristics, Vytautas Magnus University.

Address: Jaunimo str. 7–13, LT-20155 Ukmergė.

Phone: +370 ~ 670 491 88.

E-mail: sigita.astikiene@gmail.com.

Sigita Astikienė

Vytauto Didžiojo universitetas

„ČIA NE DARBAS, O SVAJONĖ...“: BIBLIOTEKININKŲ GYVENIMO PASAKOJIMŲ YPATUMAI

Anotacija

Straipsnyje analizuojami ir lyginami 2016–2018 m. Ukmergės rajone užrašyti buvusių ir šiaudien dirbančių bibliotekininkų gyvenimo pasakojimai. Nagrinėjamuose naratyvuose ryškiausiai atsiskleidžia bibliotekininko tapatybės bei profesinės veiklos sąsajos, atsispindi kultūrinio ir socialinio visuomenės gyvenimo realijos. Lyginant buvusių ir esamų bibliotekininkų pasakojimus galima matyti skirtingų kartų vienos profesijos atstovų patirtį ir suprasti, kaip žmogaus asmenybės ir profesijos ypatybės atsiskleidžia konkrečiu istoriniu laikotarpiu. Bibliotekininkų naratyvuose iškyla bendruomenės svarba priimant į savo tarpą ir palaikant kultūros darbuotoją, ryškėja bibliotekos kaip atstumtųjų visuomenės grupių „prieglobsčio“ vieta, papildomi bibliotekininko visuomeniniai vaidmenys.

PAGRINDINIAI ŽODŽIAI: gyvenimo istorijos, asmeninės patirties pasakojimai, bibliotekininkai, biblioteka.

Abstract

This article analyses and compares life narratives from the previous and currently working librarians of Ukmergė district between the time period of 2016–2018. The analysed narratives reveal the most distinct connections between identity of librarians and their professional activity, and reflect the realia of cultural and social life. Comparison of previous and current narratives reveals experiences of different generations having the same profession, what helps to understand how the specific features of human personality reveal in a specific

time period. The narratives of librarians reveal the importance of the community when accepting a cultural worker to a team and supporting him/her, also the role of a library as a “shelter” for the community groups that are considered outcasts becomes apparent, and the supplementary social roles of a librarian are revealed.

KEY WORDS: life narratives, narratives of personal experience, librarians, library.

doi:<http://dx.doi.org/10.15181/rh.v23i0.1794>

I v a d a s

Straipsnio objektas – su profesija susiję bibliotekininkų gyvenimo pasakojimai, užrašyti Ukmergės rajone. Darbe iškeltas tikslas – išanalizuoti užrašytus bibliotekininkų pasakojimus ir atskleisti šių pasakojimų specifiką bei turinio ypatybes. Medžiaga tyrimui rinkta 2016–2018 m., iššifruoti pasakojimai sudaro 162 puslapius. Tyrimo metu iš viso surinkta trisdešimties bibliotekininkų (1 vyro ir 29 moterų) pasakojimai. Iš viso apklausta 14 buvusių ir 16 šiuo metu dirbančių, 32–91 metų amžiaus, Ukmergės miesto arba rajono bibliotekininkų. Straipsnyje pateikėjai cituojami nuasmeninus jų duomenis, nurodant tik vardus. Tyrimo medžiaga saugoma Vytauto Didžiojo universiteto Kultūrų studijų katedroje esančioje Etnologijos rankraštyno byloje Nr. 2663 (toliau VDU ER 2663). Renkant medžiagą naudotasi pusiau struktūruoto interviu ir stebėjimo metodais. Analizuojant surinktą medžiagą taikyti aprašomasis, lyginamasis turinio bei interpretacinis metodai. Straipsnis parengtas pagal 2018 m. apgintą magistro darbą, kurio vadovė yra prof. Gražina Kazlauskienė.

Asmeninės patirties pasakojimai – įvairios istorijos iš žmonių gyvenimo, jų praeities prisiminimai. Sparčiai nykstant ir menkėjant klasikinei tautosakai, ne vien daugelyje Vakarų šalių, bet ir pas mus folkloristai gręžiasi į kitokio tipo tekstus. Asmeninės patirties pasakojimai (*personal experience stories*) – įvairiopo pobūdžio istorijos, sakytume, „iš gyvenimo“, žmogaus dėl tam tikrų priežasčių prisimenamos ir pasitaikius progai pasakojamos kitiems (Būgienė 2008). Vieni iš tokių asmeninės patirties pasakojimų gali būti pasakojimai apie savo profesinę veiklą. Užrašius žmonių pasakojimus apie jų darbinę veiklą, galima išvelgti nemažai bendrų konkrečiam laikotarpiui būdingų detalių. Istorikai dažnai vartoja ir *žodinės istorijos* terminą. Judith Moyer teigia, kad sistemingai užrašius tokias žodines istorijas, galima iš jų sudėlioti bendrą tiriamo reiškinių vaizdą ir pamatyti jį istoriniame kontekste (Moyer 1993).

Lietuvoje vienos profesijos žmonių pasakojimai folkloristų dar nėra tyrinėti, o bibliotekininkų bendruomenė Lietuvoje gana didelė ir bibliotekos reikšmė visame Lietuvos kultūriniame gyvenime buvo ir yra nemaža. Atlikus tokių pasakojimų analizę galima rasti nemažai bendrų visiems naratyvams būdingų vietų, pagal kurias išryškėja kultūrinio, socialinio ir istorinio Lietuvos gyvenimo aspektai. Nuo XX a. pradžios profesijos pasirinkimas ir darbas tampa vis svarbesni aspektai žmonių gyvenime, todėl aktualu panagrinėti, kaip pasakojimuose apie darbo metus atsiskleidžia žmogaus tapatybė.

Darbų, kuriuose lietuvių folkloristai nagrinėtų asmeninės patirties pasakojimus apie žmonių profesinę veiklą, nėra paskelbta, tačiau apie asmeninius pasakojimus kitomis temomis yra rašęs ne vienas folkloristas. Lina Būgienė rašė apie moterų autobiografinius gyvenimų pasakojimus, nagrinėjo, kas jiems būdinga, kuo skiriasi jų stilius ir struktūra, kokie bruožai atsiskleidžia vyrų ir moterų pasakojimuose, kaip gyvenimo istorijose atsispindi konkretaus krašto istoriniai įvykiai (Būgienė 2011, 2012). Autobiografinių pasakojimų grupės – gyvenimo istorijas ir asmeninės religinės patirties pasakojimus – nagrinėjo ir Rasa Račiūnaitė-Paužuolienė (Račiūnaitė-Paužuolienė 2011). 2017 m. leidinyje „Tarp knygų“ publikuotas šio darbo autorės straipsnis „Bibliotekininkų pasakojimuose – praeities gyvenimo atspindžiai“, kuriame pateikiami ir analizuojami buvusių Ukmergės rajono bibliotekininkų prisiminimai (Astikienė 2017).

Vilma Daugirdaitė tyrinėjo, kaip tautosakos pateikėjų gyvenimo pasakojimuose reiškiasi folklorinė patirtis, aptarė folkloro žanrų įtaką tokio tipo pasakojimams (Daugirdaitė 2006). Bronė Stundžienė pabrėžė asmeninių pasakojimų svarbą folkloristikoje kaip visos tautos atminties išsaugojimo tąsą (Stundžienė 2012). Asmeninės patirties naratyvus analizuoja ir sociologai bei istorikai. Sigita Kraniauskienė nagrinėjo bendrosios identiteto sąvokos sampratą ir jos sąsajas su autobiografiniu pasakojimu, apibrėžė kolektyvinio ir individualiojo identiteto sąvokas (Kraniauskienė 2004). Taip pat minėtinas ir istorikės Dalios Marcinkevičienės darbas „Prijaukintos kasdienybės: 1945–1970 metai. Biografiniai Lietuvos moterų interviu“, kuriame autorė, nagrinėdama moterų pasakojimus, apžvelgia, kaip moterų tapatybės atsiskleidė okupuotoje Lietuvoje, kokią įtaką joms turėjo sovietinė ideologija, šiek tiek dėmesio skirdama ir profesinei moterų veiklai (Marcinkevičienė 2007).

Iš užsienio mokslininkų, analizavusių pasakojimus, minėtina suomių folkloristė Annikki Kaivola-Bregenhøj, kuri aptarė pasakojimo žanrus, eigą, pasakotoją, išskyrė bendruosius bruožus, pagal kuriuos galima atpažinti tautosakinės prozos pateikėjus (Kaivola-Bregenhøj 2005). Asmeninės patirties pasakojimus taip pat nagrinėjo ir Adedamola Akinsanya bei Christianas Bachas. Mokslininkai rašo apie tai, kad asmeninės patirties pasakojimai yra itin efektyvus būdas sužinoti norimą informaciją ir pagal ją sukurti bet kurios akademinės srities pagerinimo modelį (Akinsanya, Bach 2014). Užsienio tyrėjai yra dėmesio skyrę ir tam tikroms profesijoms atstovaujančių asmenų pasakojimams, daugiausia – mokytojų naratyvams. Profesinės veiklos ir asmens tapatumo santykį nagrinėjo Christopheris Day (Day 2006), apie asmeninio ir situacinio konteksto ypatybes, susijusias su žmogaus profesine veikla, rašė ir Mary Beattie (Beattie 2000).

Straipsnyje apžvelgiami buvusių ir šiandien dirbančių bibliotekininkų prisiminimai apie skaitymą ir biblioteką vaikystėje ir jaunystėje, darbo pradžią bei bibliotekininko darbo specifiką. Šiuose naratyvuose ryškiausiai atsiskleidžia bibliotekininko tapatybės bei profesinės veiklos sąsajos, atispindi kultūrinio ir socialinio visuomenės gyvenimo realijos. Lyginant buvusių ir esamų bibliotekininkų pasakojimus galima matyti skirtingų kartų vienos profesijos atstovų patirtį ir suprasti, kaip žmogaus asmenybės ir profesijos ypatybės atsiskleidžia konkrečiu istoriniu laikotarpiu.

Skaitymas ir biblioteka vaikystės bei jaunystės prisiminimuose

Visi užrašyti pasakojimai yra buvusių ir dabartinių bibliotekininkų, kurių gyvenimo sąlygos buvo skirtingos. Vyresnieji bibliotekininkai daugiau pasakojo apie pokario ir sovietmečio laikus, o dauguma šiandien dirbančiųjų – apie nepriklausomybės laikotarpį.

Iš pasakojimų galima matyti, kad visi bibliotekininkai noriai prisimena savo vaikystės bei jaunystės biblioteką, pasakoja apie pomėgį skaityti. Greičiausiai dėl sunkių gyvenimo sąlygų bei menko išsilavinimo iš buvusių bibliotekininkų pasakojimų matomas neigiamas dalies žmonių požiūris į knygas ir skaitymą. Ne vieną pateikėją tėvai bardavo dėl per didelio domėjimosi knygomis, laikė tai nereikalingu pomėgiu, dėl to ne viena bibliotekininkė prisipažino, kad norint paskaityti tekdavo nuo tėvų slėptis. Anot etnologės Auksuolės Čepaitienės, kaime vaikai kartu su suau-

gusiaisiais dirbo jiems priskirtus ūkio darbus, visi žinojo savo pareigas ir užduotis (Čepaitienė 2013). Vaikai buvo auklėjami per darbą, manoma, kad dirbdami taps darbštūs, tvarkingi, įgis ir praktinių įgūdžių, reikalingų pradėjus savarankišką gyvenimą (Vyšniauskaitė 2008). Kad iš tiesų XX a. pirmosios pusės Lietuvos kaime visi šeimos nariai, tarp jų – ir mažiausieji, turėjo savo darbus, atskleidžia pateikėjos Monikos atsakymas į klausimą, ar tėvai arba seneliai skaitydavę vaikystėje: „Nebuvo kada... Nebuvo kada. Tais laikais labai... Kaimo žmogus yra labai užimtas. Dar mokyklon nėjom, mum jau buvo darbas prižoliauti. <...> Kiekvienam darbas buvo paskirstytas. Buvo pokaris, buvo sunku...“ (VDU ER 2663/9, 51).

Dauguma pasakotojų mini ir savo vaikystės biblioteką, kurią prisimena teigiamai, iš naratyvų matyti, kad pateikėjos vaikystėje gerbė ir mylėjo savo bibliotekininkes. Tokie gražūs vaiko ir bibliotekininkės santykiai atsiškleidžia pateikėjos Valerijos pasakojime: „Aš kilus iš Užugirio, ten mano vaikystė, ten Lėno biblioteka buvo, per ežerą reikėdavo eit, aplink toli buvo, 3–4 km aplink ežerą reikėdavo eit, o ežeras kai užšąla – ten skyrė ežeras mūsų kaimą ir biblioteką, tai eidavom tiesiai per ežerą į biblioteką. Imdavau knygas iš ten ir greit perskaitydavau. <...> Man labai patiko eiti į tą biblioteką. Su bibliotekininke mes kaip draugės beveik buvom, jauna buvo, aš tuo metu buvau dar vaikas, nu paauglė, ne tai vaikas, bet paauglė“ (VDU ER 2663/10, 56).

Kaip teigia sociologė S. Kraniauskienė, vyresnio amžiaus žmonių gyvenimo istorijos turi nemažai mito elementų – kuriama savotiška priešistorė (Kraniauskienė 2002). Šiuo atveju priešistorė būtų galima laikyti daugumos pateikėjų artimiausių žmonių neigiamą požiūrį į knygas ir skaitymą, kuris pateikėjų vaikystėje vis dėlto nesuformavo neigiamo požiūrio į knygą. Kaip priešpriešą tam galima išskelti teigiamus pateikėjų santykius su jų vaikystės biblioteka ir bibliotekininku, kas galėjo nulemti rinktis būtent bibliotekininko kelią.

Šiuo metu dirbančios bibliotekininkės vaikystėje taip pat skaitė, eidavo į biblioteką ir daugumai tai turėjo įtakos vėliau renkantis profesiją. Pažymėtina tai, kad šiandienos bibliotekininkų pasakojimuose apie vaikystę nėra naratyvų, kuriuose matytųsi, kad tėvai būtų draudę skaityti knygas, kad reikėję nuo tėvų slėptis. Esamų bibliotekininkų pasakojimuose apie vaikystę atsiranda ir naujų motyvų, kokių nebūta jau pensininkais tapusių bibliotekininkų pasakojimuose – pirmiausia, tai prisiminimai apie namų

bibliotekėlę. Taip pat dabartiniai bibliotekininkai daug daugiau pasakojo ir apie tai, kad knygas jiems skaitydavo tėvai arba seneliai. Tai galima sieti su tuo, kad vėlesniais laikais, apytiksliai po 1950 m., keitėsi žmonių požiūris į išsilavinimą, susidarė sąlygos įsigyti knygų, jas žmonės pirkdavo, turėdavo vis daugiau asmeninių bibliotekėlių, taigi daugiau ir vaikams skaitydavo. Vyresniųjų bibliotekininkų, gimusių 1927–1950 m., tėvai skaitydavo retai arba išvis neskaitydavo, nes dauguma buvo arba beraščiai, arba baigę tik keletą mokyklos klasių. Tačiau ne viena pateikėja pabrėžė, kad, nors ir paskendę darbuose, atrasdavo laiko vaikams pasekti pasakų.

Dar vienas naujas šiandienos bibliotekininkų prisiminimų apie vaikystę motyvas – siužetiniuose žaidimuose, ypač mėgtuose mergaičių, imituoti bibliotekos darbą. Pateikėja Genė pasakojo: „Nežinau dėl ko, bet aš labai žaisdavau biblioteką. Vietoj lėlių, atsimenu, buvo tokia sena etažerė, už namo buvau ją pasistačius. Turėjau vaikiškų knyguciu ir nemažai, gal nuo sesių likę, gal tiesiog pirkdavo, net nesigilinau, iš kur aš jas gaudavau. Tik, atsimenu, prikarpydavau popieriukų ir rašydavau, draugėm išduodavau knygas. O iš kur aš supratau, kad taip... <...> žaisdavau pradinukė, kažkaip suprasdavau, kad aš galiu duoti knygas, jas užrašyti ir pasiimti paskui. Tai čia mano gal buvo genuose“ (VDU ER 2663/21, 109). Kaip pažymėjo edukologė Irena Stonkuvienė, tokie vaidmeniniai žaidimai itin reikšmingi socializacijos ir inkultūracijos procesams, nes vaikai žaidimo forma paprastai atkuria suaugusiųjų žmonių tarpusavio santykius bei darbinę veiklą. Tokiais žaidimais vaikai išreiškia norą patekti į suaugusiųjų pasaulį, kuris kol kas jiems yra nepasiekiamas (Stonkuvienė 2013, 183).

Nagrinėjant pateikėjų pasakojimus apie jų vaikystės biblioteką, galima išvelgti skirtingą pasakojimų specifiką: vieni pateikėjai savo pasakojimą konstruoja per emocinę, psichologinę būseną, kurią jiems sukeldavo buvimas bibliotekoje, o kiti pateikėjai daugiau kalba apie prisimenamus pačios bibliotekos erdvės vaizdus. Pateikėjai, pasakodami apie vaikystės biblioteką, vartoja apibūdinimus, kuriais praeitis tarsi idealizuojama, sureikšminama – „jausdavasi tarsi kitame pasaulyje“, „knygos kaip relikvija“, „biblioteka kaip šventovė“. Kaip teigia etnologė R. Repšienė, „mitologizuodami praeitį ir istoriją, tampame savo pačių ieškojimų ir atradimų moralės įkairiais, kad pasitelkę idealaus žaidimo strategiją performuotume savo kasdienybę kaip intenciją amžinybės link“ (Repšienė 2009, 30). Kadangi vaikys-

tė paprastai yra mitologizuojama kaip geriausias, laimingiausias žmogaus gyvenimo tarpsnis, greičiausiai dėl to pateikėjai ją taip ir apibūdina.

Ir vyresnės, ir jaunesnės pateikėjos pasakoja apie savo pirmąją bibliotekininkę, nuo kurios savybių ir elgesio priklausė, kaip noriai vaikai ėjo į biblioteką. Tai parodo, kad biblioteka yra ne tik ta vieta, kurioje pasiimamos ir grąžinamos knygos, bet ir erdvė, kur daug įtakos turi emocijos ir jausmai. Pažymėtina tai, kad vyresniosios pateikėjos apie savo vaikystės bibliotekininkę kalbėjo tik teigiamai, o antrosios grupės, jaunesnių pateikėjų, pasakojimuose atsiskleidžia, kad sutikta bibliotekos darbuotoja buvusi ir pikta, ir nemaloni. Matyt, tai galima sieti su tarybinės santvarkos bruožu, kai nebuvo labai stengiamasi įtikti vaikui, biblioteka apskritai buvo daugiau knygų saugykla, informacijos pateikimo vieta, o ne atvira, patraukli, bendrauti skirta erdvė.

Darbo bibliotekoje pradžia

Darbo pradžia daugumai žmonių paprastai yra nelengvas laikotarpis, o ypač sudėtingas tarpsnis tai buvo vyresniųjų bibliotekininkų gyvenime. Dauguma jų yra gimę tarpukario arba pokario metais, dėl to vaikystėje teko susidurti su įvairiais dvasiniais ir materialiniais sunkumais. Dėl šių priežasčių dauguma pateikėjų ir dirbti ėjo praktiškai iš mokyklos suolo. Bibliotekininkė Julijona pasakojo apie ankstyvą darbo pradžią: „Aš atėjau dirbti šešiolikos metų. Reikėjo dirbti, tiesiog sąlygos vertė. Sąlygos vertė ir išėjau dirbt, pasiūlė... <...> Aš augau labai vargingai, be tėvo, ir mama, ir dar sesuo buvo, bet sesuo žuvo avarijoje ir aš likau viena. Ir man reikėjo eit dirbt“ (VDU ER 2663/5, 32).

Vaikystėje patirtos artimųjų mirtys, karo ir pokario metų baisumai per anksti atėmė iš pateikėjų vaikystę, atvedė juos į suaugusiųjų gyvenimą. Tokie pateikėjų pasakymai: „sąlygos vertė ir išėjau dirbt“, „beveik iš mokyklos suolo“, „vis tiek duonos kąsnio reikia“, „daugiau mokytis negalėjau“; – parodo, kad žmonės negalėjo nieko spręsti, teko tiesiog plaukti pasroviui stengiantis išgyventi. Šių išgyvenimų pateikėjai beveik neanalizuoja, juos pateikia tarsi įvadą į darbo pradžią, tačiau iš kalbos ir emocijų aiškiai matyti, kad žmonėms sunku pasakoti nors ir apie senus, bet ypač skaudžius jų gyvenimo įvykius.

Esamų bibliotekininkų naratyvuose mažiau nusiskundimo sunkiomis gyvenimo aplinkybėmis, lėmusiomis būtinybę anksti eiti dirbti. Dauguma moterų dirbti pradėjo jau būdamos šiek tiek vyresnio amžiaus arba baigusios mokslus. Darbo pradžia bibliotekininkėms pasirodžiusi sunki dažniausiai dėl to, kad buvo sunku perprasti knygų išdėliojimo bibliotekoje sistemą, moterys jautė baimę apsiuokti prieš lankytojus, nerandant knygų, buvo nedrąsu bendraujant su nepažįstamais žmonėmis. Tokie negatyvūs išgyvenimai daugiau plaukia iš pačių jaunų darbuotojų psichologinio nusiteikimo, o ne dėl priekabaus valdžiai atstovaujančių asmenų elgesio su jaunu darbuotoju ar nepalankaus kaimo bendruomenės požiūrio į bibliotekininką, kas matyti vyresniosios kartos prisiminimuose. Vis dėlto ne viena šiandien dirbanti bibliotekininkė išryškino ir bibliotekos kaip svajonių darbo vietą – nors pradžia nebuvo lengva, pats darbas daugumai moterų buvo itin artimas širdžiai.

Šiandienos bibliotekininkų pasakojimuose apie darbo pradžią daugiau atsiskleidžia artumo ir bendravimo poreikis. Tai ypač matyti pasakotojų, kurių darbo pradžia buvo kaime, naratyvuose: „<...> Ten nelabai ką pažinojau, nei kur eit, nei ką prašyt, <...> tai ta felčerė mane, kaip jauną žmogų, kažkaip labai paglobojo. <...> buvo labai gera praktika susipažinti su pačiais gyventojais, su pačia aplinka to krašto“. Tokie pasakymai parodo, kad atėjusiam į kaimo biblioteką naujam darbuotojui labai svarbu rasti užtarimą, draugystę, pritaipiti naujoje vietoje. Buvusių bibliotekininkų pasakojimuose tokio ryšio ieškojimo matyti mažiau, jie daugiau susitelkę į save arba į skaitytoją. Taip pat artumo su skaitytoju paieškų mažiau galima pastebėti bibliotekininkų, kurie dirbo mieste, pasakojimuose. Anot Irenos Leliūgienės ir Justino Sadausko, šiandien miestuose itin ryškus prarastos bendruomenės aspektas – socialiniai santykiai dažnai beasmeniai, trumpalaikiai ir išskaidyti, todėl neturintys tarpusavio priklausomybės (Leliūgienė, Sadauskas 2011). Greičiausiai dėl šių priežasčių ir atsiranda miesto ir kaimo bibliotekininkų ir skaitytojų bendravimo skirtumai.

Pasakojimuose apie darbo pradžią itin ryškūs emociniai išgyvenimai, susiję su asmeniniu pateikėjų patyrimu. Kaip teigia L. Būgienė, „moterys dažniausiai šnekesnės, atviresnės, nevengiančios atskleisti net intymiausių smulkmenų ir nelaikančios gėdingu dalyku interviu metu apsipilti ašaromis <...>. Sunku net paaiškinti, iš kur ir kaip randasi toks sukrečiantis kalbintų moterų atvirumas ir kokios jo priežastys. Galbūt jis irgi kyla iš

moterų tarpusavio santykių tradicinėje kaimo bendruomenėje, o folkloristės – minėtais atvejais jaunesnės moterys, irgi pusiau sąmoningai priimamos kaip tos bendruomenės narės ir, dalijantis gyvenimo patirtimi, savotiškai „inicijuojamos“ t. y. parengiamos gyvenimui?“ (Būgienė 2012, 92). Šiuo atveju atvirumas bei jautrių savo gyvenimo detalių atskleidimas pašnekovui galėtų būti siejamas su priklausymu tai pačiai bibliotekininkų bendruomenei. Kadangi užrašinėtoja, palyginti su pateikėjomis, jauno amžiaus ir dirbanti bibliotekoje, pateikėjos galbūt jaučia artimą globėjišką ryšį ir nevengia atsiverti.

Darbas su skaitytojais

Bibliotekos visais savo gyvavimo laikotarpiais siekė pritraukti skaitytojus, juos sudominti savo veikla ir paslaugomis. Pasakojimuose apie skaitytojus vaikus aiškiai galima išvelgti per kelis dešimtmečius pasikeitusias vaikų skaitymo tradicijas. Ne tik Lietuvoje, bet ir kitose pasaulio šalyse atlikti tyrimai patvirtina sumažėjusį vaikų ir jaunimo domėjimąsi knygomis, intensyvus ir pastovus skaitymas šiandien būdingas jau nedaugeliui (Varnienė-Janssen, Račkauskaitė 2015). Tai atsiskleidžia ir bibliotekininkų pasakojimuose. Buvę bibliotekininkai pasakojo apie noriai skaitančius vaikus, o esami – atvirkščiai, kalbėjo, kad vaikai skaityti nebenori.

Šiandien, reaguojant į pasikeitusias skaitymo tendencijas, nuolat rengiami ir įvairūs skaitymo skatinimo projektai, skiriama lėšų skaitymui skatinti bei kalbos gebėjimams formuoti. O viena pagrindinių institucijų, kurioje ugdomi šie vaikų įgūdžiai, yra viešoji biblioteka (Petružienė, Gabalytė 2011). Šiuolaikiniai vaikai įnoringi, turintys specifinių poreikių, todėl naratyvuose ypač išryškėjo tai, kad bibliotekininkui privalu būti kūrybingam ir išmanyti šiuolaikines technologijas.

Viešoji biblioteka – atvira erdvė visiems visuomenės nariams, taip pat ir įvairioms socialinės atskirties grupėms. Įvairiais marginalų bruožais pasižyminčių asmenų, kurie paprastai visuomenėje sunkiai randa vietą, laikomi atstumtaisiais, yra gana daug. Kaip pažymėjo Gražina Maniukaitė, šių žmonių „atskirtį dažniausiai lemia tai, kad niekam nerūpi jų vertybinės nuostatos, nėra galimybės išsakyti susikaupusias mintis, tiesiog būti išklaustytiems. Jie tiesiog kitokie, daugumos traktuojami kaip keistuoliai, baltos varnos, atpirkimo ožiai“ (Maniukaitė 2007). Ne viena esama biblioteki-

ninkė ir pasakojo būtent apie tokius žmones: asocialius, kenčiančius nuo alkoholizmo, apsilėidusius, tačiau būtinai pabrėždavo, kad šie žmonės myli ir vertina knygą, ateina pabendrauti. Bibliotekininkės pasakojo ir apie dar vieną žmonių grupę – senyvo amžiaus vienišus asmenis, kurie pagal savo užimamas pareigas ar statusą seniau buvę gerbiami visuomenės nariai, o šiandien jie – taip pat tarp atstumtųjų.

Tiesiog apie keistus, nepritampančius prie laiko sąlygų ir prie kitų žmonių skaitytojus pasakojo pateikėja Genė: „<...> *nebeatsimenu net vardo, pavardės to žmogaus, vadinau – Miškinis. Ateidavo iš kitapus upės, tai žiemą – per ledą. O vasarą, kadangi tilto nebuvo, tai jis valtele perplaukdavo. Labai įdomus pašnekovas, labai apsiskaitęs, bet ateidavo toks apžėlęs barzda, bet švarus, nes visus drabužius plaudavosi upėje, maudydavosi upėje žiemą vasarą, o gyveno žeminėje. Ir skaitydavo labai daug, ir skaitydavo prie žvakės. Tai kiek pats nusipirkdavo, kiek po renginio kokio lieka žvakių ar ten kokių žvakigalių, surinkdavome jam ir jis nešdavosi“ (VDU ER 2663/21, 114).*

Tokia šių grupių socialinė atskirtis labai susijusi ir su jų gyvenimo kokybe, kuri įvairių mokslininkų dažnai siejama su materialine gerove, išsilavinimu, saugia gyvenimo aplinka ir kt. Vis dėlto tokie žmonės randa ir kitų išteklių patenkinti savo poreikius ir gyventi jiems priimtina gyvenimą (Tereškinas 2014). Ir vienas iš tokių būdų yra lankymasis bibliotekoje, kur galima atrasti saugią socialinę erdvę – pabendrauti, pasiskolinti knygų, dalyvauti įvairiuose renginiuose. Į akis krinta tai, kad visų bibliotekininkų pasakojimai apie šiuos žmones – šilti, be jokios paniekos ar nepagarbos, o tai parodo, kad ir pačios bibliotekininkės nėra abejingos visuomenės atstumtiesiems, gerbia kitokius žmones, priima juos tokius, kokie jie yra, ir įžvelgia juose gerų savybių ir privalumų.

Ir vyresniems, ir jaunesniems bibliotekininkams kartais tekdavo dirbti ir kitokius darbus. Be tiesioginio darbo, buvusiems bibliotekininkams nuolat buvo skiriama papildomų darbų, dažniausiai visai nesusijusių su kultūrine veikla. Pasakodami apie papildomus darbus vyresnieji bibliotekininkai vardijo gyvulių ar pasėlių surašymus, politinės literatūros reklamą, darbą rinkimų metu, pinigines rinkliavas. Dažniausiai šie darbai kultūros darbuotojams nebuvo malonūs, tačiau juos teko dirbti. Ne viename naratyve matyti, kad bibliotekininkas arba, plačiau prasme, kultūros darbuotojas buvo nevertinamas, išnaudojamas, jam primetama kokia tik įmanoma papildoma veikla. Be abejo, kad ir kaip bibliotekininkai nenorė-

jo propaguoti sovietinių idėjų, daugiau arba mažiau teko tai daryti. Toks prisitaikymas prie situacijos, matyt, priklausė nuo paties žmogaus charakterio ir būdo bruožų.

Šiandien dirbantiems bibliotekininkams papildomų darbų taip pat yra, bet jų pobūdis kitoks ir papildoma veikla yra daugiau ne primesta, o tiesiog išplaukianti iš kasdienybės aktualijų. Šiuolaikinė biblioteka orientuojasi į daug įvairių sričių – kultūrinę, edukacinę, informacinę, socialinę ir kitas, o bibliotekos darbuotojas turi pasižymėti įvairiapusiais gebėjimais bei kompetencijomis: jis turi būti lankstus, aktyvus, kūrybiškas, nuolat besimokantis pats ir mokantis kitus. Iš pateiktųjų pasakojimų galima suprasti, kad šiandien bibliotekininkas dirba ne tik bibliotekini, bet ir visuomeninį darbą, o papildomi darbai tarsi patys savaime atsiranda: bendradarbiaujant su kaimo bendruomene, rašant projektus ar užsiimant kita veikla.

Ne viena bibliotekininkė pasakojo apie tai, kad savo darbe tenka atliepti įvairiapusius bendruomenės poreikius, taip prisidedant prie įvairių visuomenės socialinių problemų sprendimo. Moterims tenka atlikti įvairius socialinio darbuotojo vaidmenis – pasakodamos apie šias papildomas veiklas jos vartoja tokius terminus, kaip „socialinės funkcijos, socialinis centras, socialinis darbas“. Pateikėja Zita taip pasakojo apie rūpinimąsi skaitytojais: „Biblioteka ir seniau, ir dabar atlieka tokią ir socialinę funkciją. Ypač seniau būdavo, kai prisičiužinėję vaikai šlapiom kojom ateidavo ir kai dar Kęstučio aikštėj būdavam, buvo krosnis, ir, būdavo, pasisodini, batus nu-auni, sniegą išpurta iš batų ir pasodini vaiką prie krosnies kojom atkištom, kad padžiovintų prieš eidamas namo. Buvo ir taip... Ir dabar yra tokių, ypač kaimuose, bibliotekėlių, kuriom reikia ir arbatos puodelį pasiūlyt, ir sumuštinį ar sausainį, ar dar ką nors. Neišnyko tas ir dabar, tokia yra mūsų butis“ (VDU ER 2663/22, 119). Moterys šį darbą atlieka iš esmės savanoriškai, tai daryti nėra liepta jokių aukštesnių instancijų. Vienos tarsi apgailėstauja, kad reikia tuo užsiimti, kitos išryškina tos veiklos svarbą ir savo reikšmingumą – jei ne jos, socialinių problemų padaugėtų.

Darbo sąlygos ir sunkumai

Psichologiniu požiūriu darbas yra vienas reikšmingiausių asmens tapatumo šaltinių, o profesinė veikla yra labai susijusi su teigiamomis ir neigiamomis asmenybės emocinėmis būsenomis (Kavaliauskienė 2007).

Todėl ir nagrinėjamuose naratyvuose atsiskleidžia bibliotekininkų emocijos ir savęs suvokimas darbo kontekste.

Ne viena buvusi bibliotekininkė pasakojo šiandien sapnuojanti darbą bibliotekoje. Šiuos sapnus tiesiogiai galima susieti su emocijomis ir jausmais, kuriuos pateikėjos jaučia, kai prisimena laiką, praleistą bibliotekoje. Jei yra gailimasi, kad buvo palikta ši darbo vieta, sapnas gali vis grąžinti į bibliotekos erdvę, tarsi užbaigti paliktus darbus, ir atvirkščiai – jei bibliotekoje buvo nesmagu, nemėgta – sapnas vis kartojasi tai primindamas.

Labai emocionaliai apie savo darbą bibliotekoje pasakoja pateikėja Valerija. Tačiau, skirtingai nei daugumos kitų pateikėjų, šios moters prisiminimai, ypač apie darbo pradžią, slogūs ir prisiminimų sužadinti jausmai – negatyvūs: „Aš prisimenu senose tokiose patalpose... Ir aš sapnuoju vis bibliotekos darbą, aš nežinau, kodėl man taip įsivėžė kaip nė vienas kitas toks darbas. Labai maža biblioteka, dar ir dabar sapnuoju tuos vaizdus, nu tokia mažytė buvo, kad Dieve Dieve... Lentynos... Dabar jau yra renovuotas tas namas, dabar yra ambulatorija ten. Ten ir bibliotekininkui buvo kambariukas duotas. Nu kas tas bibliotekininkas – nieks... Kaime tuo metu – nieks...“ (VDU ER 2663/11, 59). Sapnuose regima biblioteka, apibūdinama kaip mažytė patalpa, galbūt yra paralelė su, pateikėjos manymu, tokiu pat „mažu“ – nereikšmingu ir nesvarbiu – bibliotekininku kaime. Folkloristė Vita Ivanauskaitė-Šeibutienė, tyrinėjusi sapnų naratyvus, yra pažymėjusi, kad savo sapną žmogus pajėgus suprasti tiek, kiek yra raštingas skaityti jo kalbą pats arba kiek jam padeda daugiau už jį šioje srityje išprusęs „vertėjas“ (Ivanauskaitė-Šeibutienė 2014, 54). Ir nors pateikėja teigia nežinanti, kodėl vis sapnuoja darbą bibliotekoje, vėlesniuose jos naratyvuose išryškėja, kad dirbdama bibliotekoje ji jautėsi niekam nereikalinga, tai nebuvo jai mielas darbas, kurį laiką padirbusi ieškojo kažko kito.

Bibliotekoje, kaip ir kiekviename darbe, susiduriama su sunkumais. Paprašyti įvardyti sunkumus, su kuriais susiduria, buvę ir esami bibliotekininkai vardijo skirtingus dalykus. Vyresnieji daugiausia pasakojo apie sunkumus, susijusius su pačiu darbu: bibliotekinio darbo specifiką, fizinius sunkumus, kada reikėjo kraustyti su knygomis, apie neigiamą kaimo žmonių požiūrį, valdžios kritiką.

Vyresniesiems bibliotekininkams nepatiko neigiamas valdžios ir kaimo gyventojų požiūris į juos, nes kiekvienas dirbantis žmogus nori būti suprastas ir palaikomas. Valdžios, skaitytojų, bendruomenės ar kitų visuo-

menės grupių įvertinimas kiekvienam darbuotojui yra labai svarbus, nes teigiamai vertinamas savo profesinėje srityje žmogus jaučia ir asmeninį pasitenkinimą, stengiasi dirbti geriau, pasitiki savo jėgomis, jaučiasi gerbiamas (Day et al., 2006).

Esami bibliotekininkai vardijo kitokius sunkumus, kuriuos galima suskirstyti į materialinius bei moralinius. Beveik visos pateikėjos, kalbėdamos apie darbą, minėjo sunkias materialines sąlygas: nešildomas patalpas, mažas erdves, tai, kad daug rūpesčių ir bėdų guldavo ant jų vienu pečių, retai buvo galima sulaukti pagalbos. Šiuose pasakojimuose dažnai jaučiamos nuoskaudos, kad niekam nerūpėjo nei biblioteka, nei bibliotekininkas, viskuo reikėjo pasirūpinti pačiai. Taigi, nors tuo metu Lietuvos valstybė jau buvo nepriklausoma, dažnu atveju nebuvo pasirūpinama kultūros žmonėmis.

Taip pat pateikėjos pasakojo ir apie psichologinius sunkumus, susijusius su viešu kalbėjimu, renginių organizavimu, vienišumo jausmu, noru įtikti skaitytojams, papildomais darbais, užkraunamais bibliotekininkui, ir pan. Natūralu, kad pasirinkę profesiją žmonės tikisi, kad gaus „visą pakeitą“ žinių, kompetencijų ir įgūdžių, kurie leis jiems iškart tapti specialistais. Vis dėlto dažnu atveju yra labai svarbus ir kontekstas, kur ir kokiomis sąlygomis tenka dirbti. Tuomet prireikia iš naujo mokytis pritaipyti ir įsitvirtinti toje aplinkoje, apmąstyti praeitį ir dabartinę patirtį (Beattie 2000). Šiuos psichologinius sunkumus būtų galima įvardyti kaip subjektyvius, priklausančius nuo pateikėjų prigimties bei būdo savybių.

Išvados

1. Dauguma prisiminimais pasidalijusių pateikėjų apie savo darbą pasakojo teigiamai, gyvenimo laikotarpis, praleistas bibliotekoje, buvo įvardijamas kaip gražus ir vertingas. Buvę bibliotekininkai kalbėjo emocionaliau, buvo atviresni, daugiau pasakojo ne tik apie darbą, bet ir apie asmeninį gyvenimą, nevengė pasakoti ir apie skaudžias gyvenimiškas patirtis. Kadangi dauguma pateikėjų yra moterys, be profesinės informacijos, matomas gana ryškus emocinis santykis su pasakojimuose atskleidžiamais įvykiais.
2. Pateikėjai savo vaikystės biblioteką ir bibliotekininką vertina arba teigiamai, arba neigiamai – daugiausia tai priklauso nuo bibliotekos darbuotojo elgesio ir požiūrio į vaiką. Buvusių bibliotekininkų menkai išsilavinę tėvai ir seneliai į knygas ir skaitymą žvelgė gana

skeptiškai, dažnas jų nemokėjo skaityti, o esamų bibliotekininkų pasakojimuose matomas teigiamas tėvų požiūris į knygas, namuose atsiranda bibliotekėlės, biblioteka tampa ir vaikų žaidimų tema.

3. Vyresnieji bibliotekininkai, kalbėdami apie darbo pradžią, labiausiai akcentuoja neigiamą valdžios ir kaimo bendruomenės požiūrį į jauną specialistą, o šiandieniniai pasakojo apie tuometinę jų psichologinę būseną, kuri daugiausia buvo susijusi su pačių pateikėjų asmeninėmis savybėmis. Ne vienam buvusiam bibliotekininkui dėl sudėtingų gyvenimo sąlygų teko anksti eiti dirbti, kad galėtų išgyventi, dabartiniai bibliotekininkai tokių trauminių patirčių turėjo mažiau, dauguma dirbti pradėjo tik baigę mokslus.
4. Bibliotekininkų pasakojimuose dažniau akcentuojamos dvi skaitytojų grupės: vaikai ir visuomenės atstumti asmenys. Vyresnieji pateikėjai apie skaitytojus vaikus pasakojo kaip apie itin smalsius, mylinčius knygą, šiandienos bibliotekininkų pasakojimuose vaikai – priklausomi nuo technologijų, nebenorintys skaityti, kad pavyktų juos sudominti, reikia ieškoti išskirtinių būdų ir veiklų. Dar viena grupė skaitytojų, apie kuriuos pasakojo dabartiniai, bet kurių nėra vyresniųjų bibliotekininkų pasakojimuose – socialiniame užribyje gyvenantys asmenys.
5. Pasakodami apie renginių organizavimą, ir buvę, ir esami bibliotekininkai išskyrė bendradarbiavimo su kaimo bendruomene svarbą. Kalbėdami apie sunkumus, buvę bibliotekininkai daugiausia pasakojo apie kraustymąsi su knygomis ir neigiamą žmonių bei valdžios požiūrį, o šiandieniniai bibliotekininkai vardijo sunkias materialines sąlygas, vienišumo jausmą, pagalbos nebuvimą.

Literatūra

- Akinsanya, Bach 2014 – Adedamola Akinsanya, Christian Bach. Narrative analysis: The Personal Experience Narrative approach. *ASEE 2014 Zone I Conference*, April 3–5, University of Bridgeport, Bridgeport, CT, USA, 1–6. Prieiga internetu: <http://www.asee.org/documents/zones/zone1/2014/Student/PDFs/21.pdf> [žiūrėta 2018 04 08].
- Astikienė 2017 – Sigita Astikienė. Bibliotekininkų pasakojimuose – praeities gyvenimo atspindžiai. *Tarp knygų*, nr. 3, 24–27.
- Beattie 2000 – Mary Beattie. Narratives of Professional Learning: Becoming a Teacher and Learning to Teach. *Journal of Educational Enquiry*, vol. 1, no. 2, 1–23. Prieiga internetu: <https://www.ojs.unisa.edu.au/index.php/EDEQ/article/viewFile/573/443> [žiūrėta 2018 04 05].

- Būgienė 2011 – Lina Būgienė. „Aš jau prisimenu...“ Autobiografiniai lietuvių moterų pasakojimai folkloristo akimis. *Tautosakos darbai*, t. 41, 44–62.
- Būgienė 2012 – Lina Būgienė. Istorijos patirtis ir refleksija Valkininkų krašto žmonių pasakojimuose. *Tautosakos darbai*, t. 44, 121–136.
- Būgienė 2008 – Lina Būgienė. Objekto problema šiandienos tautosakos moksle ir naratyvų analizės perspektyvos. *Tautosakos darbai*, t. 35, 38–51.
- Čepaitienė 2013 – Auksuolė Čepaitienė. *Gyvenimo etnografija: vietos, struktūros ir laikas*. Vilnius.
- Day, Kington, Stobart 2006 – Christopher Day, Alison Kington, Gordon Stobart. The personal and Professional selves of teachers: stable and unstable identities. *British Educational Research Journal*, vol. 32, no. 4, 601–616. Prieiga internetu: <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/pdf/10.1080/01411920600775316> [žiūrėta 2018 04 08].
- Daugirdaitė 2006 – Vilma Daugirdaitė. Folklorinės patirties apraiškos gyvenimo pasakojimuose. *Tautosakos darbai*, t. 32, 214–224.
- Ivanauskaitė-Šeibutienė 2014 – Vita Ivanauskaitė-Šeibutienė. Folklorinė sapno kalba: oneiriniai naratyvai bendruomeninėje komunikacijoje. *Tautosakos darbai*, t. 46, 53–71.
- Kaivola-Bregenhøj 2005 – Annikki Kaivola-Bregenhøj. Pasakojimas ir pasakojimo pateikimas (ištrauka). *Tautosakos darbai*, t. 22 (29), 203–218.
- Kraniauskienė 2004 – Sigita Kraniauskienė. Identiteto tyrimo metmenys: kartų identiteto paieška XX a. lietuvių autobiografijose. *Sociologija. Mintis ir veiksmai*, nr. 3–4, 40–52.
- Kraniauskienė 2002 – Sigita Kraniauskienė. Socializacijos modeliai lietuvių autobiografijose: lyties ir laiko aspektas. *Sociologija. Mintis ir veiksmai*, nr. 1 (9), 66–74.
- Leliūgienė, Sadauskas 2011 – Irena Leliūgienė, Justinas Sadauskas. Bendruomenės sampratos traktuotės ir tipologija. *Socialinių mokslų studijos*, nr. 3 (4), 1281–1279.
- Maniukaitė 2007 – Gražina Maniukaitė. Visuomenės silpnieji ir atstumtieji: vertybių konflikto ypatumai Lietuvoje. *Filosofija. Sociologija*, nr. 2, 45–54.
- Moyer 1993 – Judith Moyer. *Step-by-Step Guide to Oral History*. Prieiga internetu: http://dohistory.org/on_your_own/toolkit/oralHistory.html#INTRO [žiūrėta 2018 06 08].
- Petružienė, Gabalytė 2011 – Sada Petružienė, Renata Gabalytė. Vaikų skaitymo skatinimas: viešųjų bibliotekų veiklos aspektas. *Tiltai*, nr. 3, 237–251.
- Stonkuvienė 2013 – Irena Stonkuvienė. *Augti Lietuvoje: ugdymo kaip inkultūracijos eskizai*. Vilnius.
- Stundžienė 2012 – Bronė Stundžienė. Šiuolaikinė lietuvių folkloristika ir jos metodologiniai horizontai. In: *Homo narrans: folklorinė atmintis iš arti*, 13–39.
- Račiūnaitė-Paužuolienė 2011 – Rasa Račiūnaitė-Paužuolienė. Šiuolaikinių gyvenimo istorijų bei asmeninės patirties pasakojimų analizės ypatumai. *Lituanistika*, nr. 2 (84), 188–197.
- Repšienė 2009 – Rita Repšienė. Mitologija šiandien: nacionalumo klausimai ir istorinės perspektyvos. *Kultūrologija*, t. 17, 30–45.
- Tereškinas 2014 – Artūras Tereškinas. Permažstant socialinę atskirtį ir socialinį kentėjimą. *Kultūra ir visuomenė*, nr. 5 (3), 153–169.
- Varnienė-Janssen, Račkauskaitė 2015 – Regina Varnienė-Janssen, Neringa Račkauskaitė. Naujos platformos lietuvių literatūros kūrinių sklaidai ir skaitymo skatinimui: problemos analizė. *Informacijos mokslai*, nr. 72, 74–101.
- Vyšniauskaitė, Kalnius, Paukštytė-Šaknienė 2008 – Angelė Vyšniauskaitė, Petras Kalnius, Rasa Paukštytė-Šaknienė. *Lietuvių šeima ir papročiai*. Vilnius.

Sigita Astikienė

“THIS IS NOT A JOB, BUT A DREAM...”: THE PECULIARITIES OF THE LIFE NARRATIVES TOLD BY LIBRARIANS

Summary

The object of this article is life narratives of librarians, associated with their profession, recorded in the city of Ukmergė and its district. The aim of the article is to analyse these narratives, to reveal their specific features and peculiarities of the content. Material for this research was collected in 2016–2018. There were 30 life narratives collected and transcribed of the librarians aged between 32–91 years old. A semi-structured interview and observation were used while collecting the material and the descriptive, comparative and interpretive methods were used while analysing the content.

The article discusses librarians' recollections about reading and the library during childhood and youth, the beginning of work, interaction with people, working conditions and difficulties. Previous librarians were speaking more emotionally, they were more open, spoke not only about work, but also about their personal life, they did not avoid to speak about terrible losses or a hard fate. Narratives of older respondents reflect difficult experiences of post-war period, which had an influence on their loved ones' perspective towards books, an early beginning to work and a late studying period. In the narratives of current librarians a positive point of view from the parents is noticed. Small libraries start to appear at homes and library is becoming a topic for children's games. Narratives of today's librarians reveal everyday-life differences of urban and rural librarians, the role of a library as a “shelter” for the community groups that are considered outcasts becomes apparent, and the supplementary social roles of a librarian are revealed.

When speaking about the beginning of work, the librarians mention materialistic and moral difficulties. More distinct difficulties are noticed between the narratives of urban and rural librarians. Respondents who started to work in rural libraries were looking for a connection with locals,

wanted to be “taken care of” and offered help to while adapting in a community.

There were two distinct groups revealed in this article: children and persons rejected by the community. Older respondents were speaking about the children as especially knowledge-seeking, and loving books. Children in the narratives of today’s librarians are addicted to technology, not wanting to read anymore, and exceptional ways and activities needs to be found to make them interested. Another group of readers, which are mentioned by the current librarians, but which are absent in the narratives by older librarians are persons living on a social border.

For the previous librarians various supplementary jobs were threw in by the government. Today’s librarian is like a volunteer, having a lot of supplementary activities which provides a personal satisfaction as well. When speaking about organizing events, both, previous and current librarians singled out the importance of interacting with the rural community. When speaking about difficulties, previous librarians spoke mostly about moving out with books and the negative attitudes of people and the government, but current librarians named out difficult materialistic conditions, the feeling of loneliness, lack of support.